

Рестаурацията празнува победа, дясното започва от нулата

ОГНЯН МИНЧЕВ

в. Дневник, 25.02.2004

Отборът на рестаурацията празнува дългоочаквана победа - реформистката коалиция СДС, единственият гарант за необратимост на европейската ориентация на България, се разцепи за първи път след 1991 г. Вместо да водят битка за подкрепата на избирателите през 2005 г., в обозримо бъдеще отломките на СДС ще бъдат ангажирани в сблъсък за преразпределението на синьото наследство. Сблъсъкът, разбира се, няма да бъде за “каузата на СДС”, както ни уверяват речовитите идеолози на войнствените сини фрагменти. В битката за осиромашалата синя идея ще се делят структурите на партията СДС, ще се дели подкрепата, която синята партия получаваше от бизнеса, от интелектуалците, от международните фондации. Ще се дели и воюва за правото на всяка групировка да се нарече “основна сила вдясно”, което води след себе си все по-инертната подкрепа на все по-аморфната синя периферия избиратели. Но, разбира се, битката ще бъде преди всичко за умовете и сърцата на “твърдото ядро” поддръжници на СДС, което за първи път в 14-годишната история на СДС е разцепено.

Тази битка за разпарчетосване и доразграбване на СДС ще бъде безскрупулна и неблагородна. Тя ще отврати и без това малкото останали хора с умерени възгледи, които подкрепят СДС от идейни подбуди, без да позволят собственото си опартизаниане. Вместо да доведе до обединение на “дясното пространство”, “пирът по време на чума” на сините лидери - сред които има и хищници, и тревопасни, и лешояди - ще отнеме и малкото останало време за подготовка на десния център за предстоящите парламентарни избори. Вместо да се обедини, дясното пространство допълнително ще опустее. Дали воюващите страни ще се опитват за камуфлаж паралелно с битката да сключват лицемерни “десни коалиции” не е от особено значение - подобен род политическо брокерство на останали без последователите си фракционни лидери по традиция не успява да излъже българските избиратели.

Неизбежното последствие на гореописания сценарий е попадане на управлението в ръцете на социалистите. Схоластичните спорове за “реформираната” или “нереформираната” БСП няма да попречат на левицата да поеме властта, ако на изборите срещу нея се явят изтощените от гореописаната битка наследници на СДС. Според някои от тях, на БСП “й е ред да управлява”. Това е най-аполитичното твърдение, което може да бъде изказано когато и да е от привърженик на десницата. Защото основната беда на лявото управление няма да бъде нито икономическата политика, нито политиката по сигурността

(членството в НАТО при всички потенциални проблеми е необратим факт), нито дори рязкото нарастване на потенциала за руски стопански и политически контрол над България през следващите години. Големият проблем е, че лявото управление се предшества от успеха на силите на реставрацията да сменят фокуса на обществения дебат, да завоюват терена на идейния сблъсък в българското общество, който се разполага в политическия център.

Понятието “политически център” предизвиква сред радикалните идеолози вдясно същата погнуса, която предизвикваха понятията “реформизъм” и “ревиизионизъм” сред вече добре забравените вождове на “световния пролетариат”. За радикалите вдясно (които изоставиха “трансцедентността” на истината - виж една позабравена християндемократическа харта - и днес притежават пълната и окончателна истина в една интимно иманентна форма) центърът е “травеститен” и “подъл” най-малкото защото се опитва да внася неуместни междинни нюанси между света на истината и света на греха. Те не подозират обаче, че да владееш центъра означава да държиш инструмента за ревизия и реформа на господстващите възгледи в обществото.

Когато през 1990 г. току-що преименуваната компартия контролираше центъра, премъдростите на “плавния преход”, на “демократичния социализъм” и “сполуката за България” бяха саморазбиращи се труизми за мнозинството от населението. Алтернативата СДС бяха “брадатите”, “разрушителите”, “хлебарките” и “ония с картата на черепите”. Много години и големи мъки бяха необходими за да може “Европа”, “приватизация”, “НАТО”, “свобода на избора” да се превърнат в консенсусните понятия на центъра. Днес този консенсус се ерозира по един хитроумен начин - не се сменят думите, а смисълът им. “Европа” бива означавана като “всички ние и Русия срещу лошата Америка”. Частната собственост и приватизацията имат смисъл на право за руската мафия и българската й милиционерска “пета колона” да си върнат монопола върху българската икономика и българската душа - да придобият за жълти стотинки енергетиката, телевизията, държавата и - в крайна сметка - правото за разпореждане с истината. Тази внимателна реставрация е много добре организирана, макар и не особено интелигентна гавра с ценностите на свободата, срещу която десницата не можа да предложи нищо по-смислено от собственото си самоизяждане и самооттегляне от центъра, от едно доброволно самоизгнание, саморедуциране, самодеградиране до самодоволно дисидентство.

БСП ще дойде на власт не за да оглави реставрацията, а за да консумира нейните резултати. Бита и унижавана от демократичните сили поне три пъти през 90-те години, столетницата няма да рискува да влезе в една нова открита битка - тя ще дойде като “центристка коалиция”, за да изрази един нов и вече изграден реставрационен консенсус. Не се страхувайте от това, което ще стане след идването на БСП на власт. Страхувайте се от това, което става днес, до идването на столетната партия начело на държавата. Дезинтеграцията на демократичния консенсус в българската политика не започна с възстановяването на “Всяка

неделя”, нито дори с победата на хермафродитния “царски проект” в българската политика през 2001 г. Тази дезинтеграция започна с победата на ОДС през 1997 г. и е следствие както на обективната логика на промяната, така и на греховете на тези, които я проведоха.

Закъснелите реформи на българската икономика и общество можеха да се осъществят само чрез един инструмент - “клиентелизъм”. Това изменено до неузнаваемост от партизанска злоупотреба понятие всъщност означава изграждане на мрежа за лична зависимост и възмездяване на лоялност отгоре надолу в една властова йерархия, отчасти или напълно извън официалните правила. Няма партия, която да не е “клиентелна”, защото няма партия, чиито членове и поддръжници да са само и единствено идейно и морално мотивирани. През 1997 г. СДС трябваше да стане клиентелна партия, защото в дотогавашния си вид беше недостатъчно такава. За преизграждане на разсипаната държава, за преобразуване на собствеността ѝ бе необходима властова йерархия. Нямахме друга възможност освен СДС да се преизгради като такава и да се прелее в структурите на държавата.

Българското гражданство очакваше справедлива приватизация. Реалността - включително МВФ - изискваше бърза и концентрирана в малко ръце ефективна приватизация. Костов и екипът му максимално разшириха кръга на печелившите до целия син апарат (превърщайки го в “клиентела”) и направиха процеса видим - т.е. “прозрачен”, което постави ясна граница и нагнети напрежение между сините апаратчици и понасящите тежките реформи граждани. Някой да разбере на кого точно разпредели парите през 1990 г. Луканов? Ами какво прави Симеон - дели парсата тайно, само на подбрани най-вътрешни хора. На НДСВ - малко трохи, на останалите - “позитивен възглед” върху света.

Превръщането на СДС отгоре надолу в клиентела би било поносимо и извинимо, ако не бе придружено от бързата ескалация на алчността и наглостта на повечето от най-висшите съратници на Костов, които бързо демонстрираха народната поговорка “въшка като се ояде - излиза на чело”. На тези прости, мутризирани момчета не им стигна законната - макар и нелегитимна в очите на хората приватизация. Обезумели от невиданата власт и пари, те се продадоха на един едър мошеник от руската мафия, който изкупуваше на едро и на безценица каквото му попадне в България, включително държавата. Когато Костов ги изгони - за да не съборят правителството с наглостта си, те отвориха публичен фронт срещу него с парите на своя “меценат”. Единната дисциплинирана клиентела СДС се разпадна на публично враждуващи клиентели. В тази ситуация червеният елит разумно прецени, че не е необходимо да излиза на светло. Отстраняването на СДС от власт бе по-сигурно чрез задълбочаване на вътрешните му конфликти, отколкото чрез противопоставяне на БСП. На ход бе “царската карта”.

Разкъсан от вътрешни конфликти и брутално маргинализиран от удара на “троянския кон” Симеон, СДС изпадна в нокдаун след 17 юни 2001 г. Костов предаде председателството, но не и контрола върху партията - за да не допусне допълнителен разпад под напора на фракционните борби. Но контролът на Костов означаваше табу върху разкриването на интимните причини за поражението от 1999-2001 г. Табуирането на миналото означава мораториум върху съществуващата структура на партията и заварените в нея кадри. Необходимо обаче беше не “проветряване”, а преструктуриране. Не прогонване на едни или други “клиентелисти”, а обновление на партията с нови хора, с нова програмна дискусия, с нови организационни структури навътре и нови комуникационни структури навън към гражданството. Това щеше да маргинализира всички стари “клиентели” с неизбежния риск от загуба или редуциране на контрола върху обновителния процес от сегашния елит на партията. Мисля, че на различни етапи след 2001 г. и Костов, и Е. Михайлова, и Н. Михайлова бяха готови да поемат - напълно или частично - този риск. Тази готовност не се реализира най-вече поради безпрецедентната кампания на охулване и сатанизиране на Иван Костов в българското публично пространство.

Няма аналог на тази кампания в модерната българска история. Започнала през лятото на 2000 г. след изгонването на руските мафиоти от България, тя продължава до днес с нарастваща интензивност. Редица епизоди от нея ще влязат в учебниците като примери за злоупотреба със свободата на словото, за манипулиране и истеризиране на общественото мнение. Не можем да виним Костов, че не издържа на тази атака и се поддаде на основната ѝ цел - разцепване и доунищожаване на СДС. Трябва да си издържал повече от него, за да можеш да го упрекнеш. Бруталната кампания силно затрудни СДС нормално да съвместява функциите по охрана на своята традиция и идентичност с необходимостта да участва в прагматични работни компромиси и споразумения с други политически сили. Атаките срещу Костов постепенно капсулираха и отграничиха групата около бившия лидер от всички други формирания във и извън СДС, което тласкаше партията към самоизолация. Тази тенденция роди свои идеолози и медийни рупори. Всяка идея за политическо сътрудничество извън рамките на СДС бе табуирана, а всеки опит за партньорство - окачествен като... “клиентелизъм”. Н. Михайлова се превърна в любим обект на атака за поддръжниците на тази визия, защото не можеше да съвмести два в такава степен антагонизирани подхода за правене на политика - изолационистки и прагматичен - и изглеждаше като един напълно дезориентиран лидер.

Н. Михайлова твърде бавно разбра реалната драма на своето лидерство в СДС. Тя изгуби година и половина в опити да балансира между заварените фракции и конфликти, когато партията се нуждаеше от рисковано и радикално отваряне и обновяване. Когато събра смелост, бе вече късно - бе си създала непримирими врагове и бе станала неотделима част от разкъсващата партията дилема на статуквото. Дали ще съумее да излезе от оковите на това статукво - остава да се види. Но днес задачата е неимоверно по-трудна, отколкото през 2002 г.

Обновлението на десния център срещу силите на реставрацията няма да бъде проста функция на механично коалиционно обединение след разцепление и разпад. Необходима е нова идейно-политическа рамка на диалог между политици и общество, която днес трудно може да бъде произведена - както от ентузиазирани и емоционални костовисти, така и от стреснатите и дезориентирани седесари. Няма индикации, че на подобно усилие са способни и няколкото останали клиентелни мрежи вдясно от центъра. Едно е ясно - започваме отново почти от нулата.